

SÀI GÒN 50 NĂM TRƯỚC**Thời vàng son của Tô-Bít**Hồi-ký BÌNH-NGUYỄN LỘC

Trong khi xe điện Sài Gòn - Chợ-lớn chỉ lấy 5 xu, thì xe buýt lấy tới 2 hào.

Phương-tiện xe-dịch bình-dân ở các nước khác biến thành phương-tiện xe-dịch đờ-luýt ở xứ ta vì dân lao-động đi chợ mua ăn mỗi ngày tốn có một hào mà thôi.

Nhưng quả đó là xe đờ-luýt, nệm xe rất êm bọc áo vải trắng tinh, ngừng rất lễ-độ, hành-khách không hề bị chúí mũi tới trước lần nào.

Chỉ có một đường xe buýt độc-nhứt chạy trên đại-lộ Gallieni (Trần-Hung-Đạo) mà dân-chúng gọi là xe bít.

Về sau, xe bít được đại-chúng-hóa, do tư-nhon khai-thác.

Đây là thời-kỳ vàng son mà đường nào cũng có xe, ăn rất rẻ, rẻ mạt, chạy rất đều, khoảng cách giữa hai chuyến xe chỉ ngắn-ngủi có mấy phút mà thôi.

Thời vàng son vì các tay khai-thác xe bít được làm giàu (ăn ít no dai mà lại!) dân-chúng đi đó đi đây tiện-lợi mà ít tốn tiền, mặc dầu họ bị nhét như cá mè (nhưng xe buýt của công-quản lại không nhét họ như cá mè hay sao?)

Vàng son vì bao nhiêu tài-xế, lơ xe có công ăn việc làm, bao nhiêu anh chị đứng bến được thêm khách-hàng tốt, vì xe bít cũng cạnh-tranh nhau không kém xe đò (xin xem bài „Anh chị đứng bến“).

Được voi đòi tiên, dân Sài Gòn bây giờ mơ có độc-quyền xe buýt cũng cứ tư-nhon khai-thác như một chủ-nhon mà thôi, để họ lòi nhiều, cải-thiện những chiếc xe ọp-ẹp, vớ lại để cho cảnh hỗn-độn vì cạnh-tranh không còn nữa, ở bến xe buýt (hai bên chợ Bến-Thành).

Họ được thỏa-mãn. Nhưng họ chỉ quên một điều là nếu độc-quyền thì điều-kiện yêu-sách phải rõ-ràng, gắt-gao, nhứt là được thi-hành nghiêm-chỉnh.

Công-ty xe điện được cái độc-quyền ấy. Họ sắm xe tốt, ăn rẻ, chạy đều, chi phiền là chỉ tốt chỉ đều trong mấy tháng đầu, mấy tháng sau, vì chạy nhiều quá, xe hư và đầu cũng vào đó.

Khi công-ty xe điện độc-quyền xe buýt, thời vàng son cũng còn được lối một năm, rồi thì bết-tắt lần-lần cho đến ngày nó về tay Công-quản của ta và hồi sau đã được phân-giải rồi.

Trở về xe buýt.

Khách của loại xe buýt này hầu hết là các tay mái-chín. Họ chưa biết chơi xe hơi như ngày nay nên họ đành dùng lối xe-dịch sang nhứt bấy giờ.

Mái-Chín là vua của xứ Nam-kỳ mặc dầu họ không có đồng xu vốn nào. Đó là cựu học-sinh của trường Lycée Franco Chinois, giờ là trường Bác-Ái.

Họ là người Tàu mà biết tiếng Tây cỡ Brevet thì họ là trung-gian lý-tưởng giữa Tây, Tàu.

Tây nhập-cảng hàng-hóa nhưng không làm sao bán được tới tay nông-dân, chẳng hạn như cây đinh sắt. Các Mái-Chín khoán hết hàng-hóa, giao cho các tay phát-hành Trung-hoa ở Chợ-lớn, vài tháng sau mới trả tiền.

Vậy Mái-Chín, ngoài khả-năng nói tiếng Tây, phải được Tây biết mặt và tín-nhiệm. Một người Mái-Chín có đến hơn 20 ông Mái-Chín lon-con đi theo học việc, nhưt là đi theo cho ông Tây biết mặt.

Thành-thủ Mái-Chín Sài-gòn ấy chỉ có vài mươi ông, mà hóa có đến mấy trăm ông, bao nhiêu trăm ông đó đủ nuôi sống vài chiếc xe buýt đò-luýt hiếm-hoi rồi, không cần khách khác nữa.

Thật là thời vàng son với những chiếc xe buýt bóng lộn đưa từ Chợ Cũ Sài-gòn tới Chợ Cũ Chợ-lớn mau lẹ vô-cùng vì dọc đường ít ghé, chú bán tàu phộng rang, bác thợ húi tóc, cậu học-trò đứng hòng đi xe buýt mà cháy túi.

Đến mấy ông giáo-sư cử-nhơn Tây dạy trường P. Kỳ mà còn đạp chiếc xe đạp rí thì khách dọc đường nào dám dùng xe buýt?

Thời oanh-liệt của xe buýt nay còn đâu?